

LESOTHO ARANYA

ÍRTA: BIERNACZKY SZILÁRD

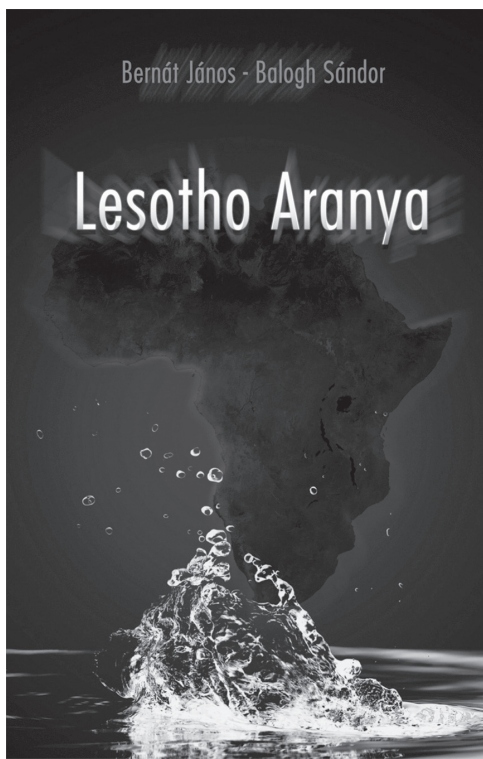
Lesotho egy kicsi ország (kb. 30 ezer négyzetkilométer, mintegy 5 millió lakossal) a 12 Magyarországnyi területtel rendelkező Dél-Afrikai Köztársaság belsejébe zárva (hasonlóan az ugyancsak a DAK-ba ékelt Szváziföld mini-köztársasághoz). Bernát János és Balogh Sándor történelemkönyve, regénye, dokumentuma (vagy akár mindhárom egyszerre) e kis ország életének egy drámai időszakát eleveníti fel. S eközben görbe tükröt helyez az egész világ elé, felmutatva azt a sokszoros képmutatást és manipulatív késztetést (ha keményebben akarnánk fogalmazni, azt is mondhatnánk, hazugságtengert), amely sajnálatosan glóbuszunk mai közpolitikai állapotát jellemzi.

A szerzők által élére állított konfliktushelyzet látszólag a hatalmas szomszéd és a kicsiny hegyvidéki államocska (királyság, monarchia) elkerülhetetlen egymásmellettségéből keletkezik. Amennyiben Lesotho aranyát, a vizet az a gátrendszer és vízi erőmű szolgáltatja, amelyet nagy költséggű nyugati beruházások segítségével építettek meg, de amelyet azonban kénytelenek igen olcsón biztosítani a vízszegénységben szenvedő fél-szubkontinentisnyi szomszédnak, mégpedig azért, hogy a beruházások megfelelő ütemben térüljenek meg. E konfliktushelyzetet tetézi az, hogy ez a bizonyos hatalmas szomszéd egy nemrégiben felszabadult afrikai ország, amelynek elnöke a Béke-Nobel-díjas Nelson Mandela.

Maga a történet párhuzamos cselekményszövés formájában bontakozik ki: lényegében egy éhséglázadás zűrzavaros és atrocitásokkal teljes napjai zajlanak (a lázadás letörésére a félénk király és még gyávább minisztere kérése nyomán behatoló dél-afrikai és botswanai csapatok lényegében terrorisztikus eszközöket alkalmaznak, a leshotóiak meg részben védekeznek, részben fosztogatnak...).

A történet egyik ágán egy lesothói kiscsalád kapaszkodását láthatjuk, amint a munkáját valamilyen kritikus megjegyzése miatt éppen elvesztő mérnök és felesége próbálják egyetlen gyermekük táplálékát (szinte már bármi áron) megszerezni.

Míg a másik ágon a nemzeti, illetve nemzetközi hatalmi reagálásokról (egyrészt a lesothói király és minisztere, másrészt a keserű szájízú, de megkötött kezű Nelson Mandela és – fancsali képű alelnöke, Jacob Zuma, – az éppen újabb szex-konfliktusba keveredett Bill Clinton, – Lapátfülű, a dél-afrikai igazmondó újságíró, – és aki likvidálja, Khuboni, a dél-afrikai bérgyilkos, – James D. Wolfensohn, a Világbank olcsó vízért aggódó elnöke, – az aggodalmaskodó Koffi Annan Ensz-főtítkárr, – a

Bernát János – Balogh Sándor

Lesotho Aranya

Pécs, Publikon Kiadó

2012, AHU Könyvek

halálosan megfenyegetett dél-afrikai legfelsőbb bíró, Pius Langa, – a vízről álmodzó, minden lesothói és dél-afrikai emberért imádkozó Szentatya, – a politikai választás felelősségétől szabadulni akaró polgármester Maserunak, vagyis a lesothói fővárosnak amerikai testvérvárosából, Austinból, – a kormányellenes tiszték megkínzásának híréből hiteles információt kapni akaró Kellenberg, a svájci Vöröskereszt elnöke, – végül a jó szándékú, bár a konfliktusba való aktív bekapcsolódás miatt súlyos bizonytalanságokat átélő Mogae elnök Bostwana-ból) tárul elénk mindaz, amit képmutatásnak és manipulációnak neveztek indulásképpen.

Ez a kötet 2012-ben jelent meg. S mindmáig elbűjík a hazai kiadványtermelés tengerében. Harminc-negyven éve biztosan botrányt kavart. Sőt, a szerzőket akár atrocitások is érthették volna. Nem kétséges, hogy a személyes szabadság mai foka sokkal magasabb. Ez igazán szerencsésnek mondható. Azonban a mű körüli visszhangtalanság azt jelzi, amit nap mint nap érzékelünk: az olvasási kultúra nagy mértékű lehanyaglását (felmérések szerint az emberek a képernyőn eléjük toluló napi információknak legjobb esetben csak az első oldalát futják át, de, sajnos, az egyetemi hallgatók háromnegyed része sem olvas többet el az első oldalnál az egyébként nagyobbbrészt már a komputeren elérhető kötelező vagy ajánlott olvasmányokból ...)

Talán még annyit: a könyv elemi erejű hatással bír, de lényegében vázlatos. A témaválasztás és az elbeszélői folyamat, ábrázolásmód értékét mérlegelve állítjuk, hogy akár részletesebb kidolgozást is megérdemelne...

UMZINGELI, AZ ÁLMODÓ VADÁSZ

ÍRTA: BIERNACZKY SZILÁRD

Zulu – vajon mit jelenthet ez a szó a magyar olvasónak? Reménykedünk abban, hogy ma már számosan vannak olyanok, akik tudják, hogy egy nagy (lélekszámát tekintve már a magyarokét meghaladó) dél-afrikai népről van szó. Akik, tesszük hozzá, igen sajátos történelemmel rendelkeznek. A 17-18. században felbukkanó és főleg Natalban szétszórta élő, bantu zulu vagy azzal rokon dialektusokat beszélő etnikai csoportokat (törzseket, frátriákat) nagy kegyetlenséggel, de igen céltudatosan és eredményesen „veri egybe” a szinte ismeretlenségből, megtűrt állapotból előbukkanó Chaka vagy Shaka, akit az irodalomban egyrészt gyakran zulu Napóleonként emlegetnek. Másrészt viszont mint az általa egységesített bantu népeiségekből törzsi királyságot, pre-állami formációt megteremtő történelmi figura: személyében és tetteiben a tegnapi és mai afrikai nemzeti identitásnak is forrásává vált és válik.

No és, elkerül a dél-afrikai magyar követségre egy kolléga Fábíán Zoltán személyében, aki nyitott szemmel körülnéz, aztán egyszer csak egy „szép” regény nyel ajándékozza meg az egzotikumra mindig is éhes hazai olvasót. A főszereplő Umzingeli nem más, mint egy zulu vadász, aki a pre-shakai korra emlékeztetően éli egy kisebb törzsi közösség életét, amely egyszer csak e „történelem-előtti” világra nagyon is jellemző módon összeütközésbe kerül egy szomszéd csoporttal. És főszereplőnk ekkor átéli települése (kraalja) pusztulását. Az eleinte ügyetlenkedő, helyét kereső, kötelező vadász sikereit sikertelenül hajszoló ifjú harcos szinte a szemünk előtt: felnőtté, utóbb törzsi csoportja hőségé válik. Megmenti a falu népét, és visszaszéri a csoport öregedő főnöke lányát, aki a felesége lesz.

A szerző legnagyobb érdeme – túl azon, hogy meseszövése kezdő író létére is példás –, néprajzi-etnológiai szempontból is „hitelesnek mondható” történetet perget le a szemünk előtt. Tehát nem egzotikus, hanem szinte belülről jövő képet alkot egy tőle (tőlünk) lényegében idegen világról.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a regényben ne érvényesülnének „vadászgondolattal” is átszótt elbeszélői eszközök: a hosszú oldalakon át ügyetlenkedő, de a kötelező siker érdekében újabb meg újabb vadúzó kísérletekre vállalkozó főhős minduntalan megszólítja (képzelt formában) őseit, tanácsot kérve tőlük. És ezzel megidézi, életre hívja a zuluknál is érvényesülő őskultuszt mint a törzsi hitvilág jellegzetes megnyilvánulási formáját. Más kérdés, hogy ez (persze a meseszövése céljainak megfelelően) Fábíán könyvében kissé romantikusra sikerül. Hiszen a zuluk,

mint számos más földművelő vagy pásztornép Afrikában, csak remélik az ősök szerteszét kóborló vagy éppen (a faluban, esetleg éppen körülötte lévő) nyughelyére megtért lelkeinek segítségét. Ugyanakkor félnek, tartanak is tőlük, és minduntalan áldozatot mutatnak be nekik. Vagyis a Fábían által írói eszközökkel bemutatott, ősök nyújtotta atyai segítségnyújtás a valóságban nem létezik.

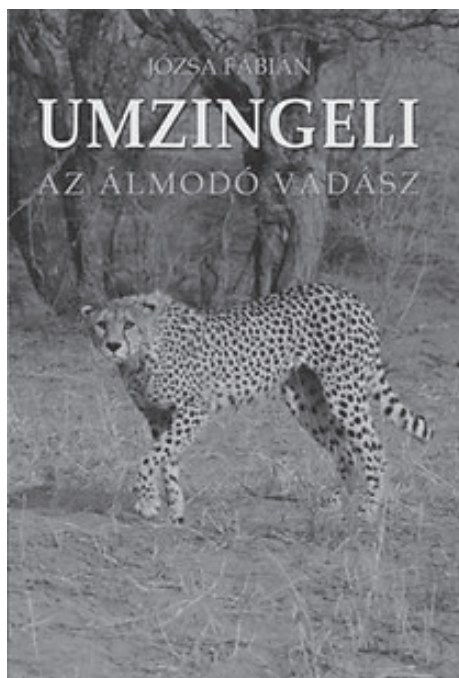
Végül is a regény – bár irodalmi-művészeti szinten ez a megoldás sem támaszt igazolhatatlan helyzetet – idillikus állapotokat festő megoldással zárul. A törzsi villongás mesésen szép megoldást nyer: az öreg törzsfő, bár az ifjú vadász leleményessége nyomán megtámadottból győztes féllé válik, bosszúállás nélkül zárja le a konfliktust, és ezzel erkölcsi magasságokba emelkedik.

A törzsi világ történelmének valósága azonban sajnos az a vélhetően már Shaka előtt is érvényesülő, majd a Shaka-korszakban felerősödő, időről időre, alkalomhoz kötődően érvényesülő kegyetlen barbárság, amely, valljuk meg őszintén, az egész európai ókort és középkort is mélyen áthatotta.

Józsa Fábían

Umzingeli, az álmodó vadász

Illusztrálta Szekeres Ildó
Budapest, Nimród Vadászújság, 144 old.

EGYIPTOM ÉS UTÓKORA ALEXANDRIÁBAN ÉS RÓMÁBAN

ÍRTA: BIERNACZKY SZILÁRD

A korszerűnek ítélnélhető afrikai tudományok világában találhatunk néhány *elkülönült* nagy tématerületet, mint amilyen például az „arabisztika”, illetve az „iszlamlológia/ iszlamisztika” (tekintettel az észak-afrikai népekre és kultúrákra). Másrészt ilyen szakterület az egyiptológia (beleértve persze az egész ókori világot, vagyis a fáraók birodalmát európai, ázsiai kapcsolataival együtt).

Lényegében ezt az összefüggést, a nagykultúrák egymáshoz való kötődését sugallja a kiváló ókortudós akadémikus, a nubiológus Török László nemrégiben megjelent, eredetileg előadásként elhangzott és most egy kötetbe fűzött két tanulmánya is. Hiszen közülük az elsőben egy a hazai turisták által Európából is jól ismert „tárgyi kulturális megnyilvánulás”, az ókori Egyiptomból nagy számban Rómába vándorolt obeliszkek, mondhatni, genetikai térképét igyekszik felvázolni. Menetközben persze képet kapunk eme ókori emlékművek szerepéről és feliratairól is, amelyek néha megtartják eredeti formájukat, más esetben viszont lekaparják őket, és új szöveget vésnek rájuk.

A másik tanulmány talán még ennél is figyelmet érdemlőbb témát választ: a Földközi Tenger egy olyan pontját veszi célba történeti áttekintés elkészítése érdekében, amelyet méltán nevezhetünk (néhány más az Ókorban kiemelkedő jelentőségű helyszínnel együtt, mint Ciprus, Málta, Szicília vagy a bibliai városok stb.) a kultúrák és népek keresztútjának. A Nagy Sándor által (Kr. e. 331 január 20-án) alapított Alexandriáról van szó, amelynek a helyén már korábban is létezett település, és ahol ezután a hódító macedónok (görögök) és a bennszülött egyiptomiak mellett nagy számban éltek „zsidók, szírek, arabok, trákok, núbiaiak, végül különböző eredetű rabszolgák.” Mondhatnánk mai szóval, afféle multikulturális világváros keletkezett a tenger partján. A vélhetően mintegy 200 ezer lakost Alexandros rendelete biztosította, amely szerint mindenki, aki a város 30 kilométeres körzetében élt, el kellett hagyniuk falvaikat, hogy beköltözzenek a városba.

A nagy hódító korai halála után annak egyik tehetséges tábornoka ragadta magához a hatalmat, aki utóbb Ptolemaios Sótér (P., a Megváltó) néven elfoglalta Egyiptom trónját, és leszármazottai majd 300 éven át uralkodtak e földön. A dinasztia története a világtörténelem talán legismertebb asszonyával, VII. Kleopátrával zárul Kr. e. 30-ban.

Török László e második tanulmánya nem (vagy nem csak) a történelem e nagy horderejű eseményeit állítja sorba, hanem olyan új és újabb tényekkel ismerteti meg olvasóit, amelyek a város településföldrajzát, valamint tárgyi és művészeti világát (épületek, szobrok, festmények, síremlékek, mozaikok, térképek tb.) tárják fel.

Ismeretes, hogy a magyar olvasóközönség jelentős része erőteljesen érdeklődik az Ókor és különösen Egyiptom iránt. Ezt a nagy számban kiadott, néha, mondhatni, luxus kivitelű könyvművészeti csodák mellett a szórakoztató irodalmat elárasztó misztikus-varázsos-legendás óegyiptomi és sok esetben többkötetes sorozatot formáló regényáradat is jelzi. Éppen ezért (lenne) fontos, hogy a bocsánatos bűnként habzsoló kalandos, mesés történetek után a kezünkbe vegyünk olyan műveket, amelyekben a múlt művelődéstörténete tudományos megalapozottsággal, tárgyi pontossággal rajzolódik elénk.

Török László külön ajándéka, hogy ezt a mindannyiunk számára izgatóan érdekes régi világdarabot két új, számunkra eddig ismeretlen szemszögből közelíti meg, méghozzá abban a reményben, hogy tudományos kalandozásához hűséges kíséretül szegődünk.

Egyiptom és utókora Alexandriában és Rómában

Gondolat

TÖRÖK LÁSZLÓ

Török László
Egyiptom és utókora
Alexandriában és Rómában

Budapest, Gondolat, 2013, 116 old